

Рис. 1. Ландшафт річки Південний Буг в Смарагдовій мережі України:
 ← - Смарагдова мережа

Бернська конвенція є обов'язковою для виконання в Україні, але порядок розробки планів управління Смарагдовими територіями поки не передбачений національним законодавством. У грудні 2020 року в українському парламенті був зареєстрований проект Закону України “Про території Смарагдової мережі” (№4461)). Після ухвалення цього закону охорона природи в нашій державі будуватиметься на європейському рівні. Таким чином, якісне управління Смарагдовими територіями буде можливе після прийняття відповідного національного законодавства.

Список використаних джерел

1. Водні ресурси. Басейнове управління водними ресурсами р. Південний Буг. Офіційний сайт. URL: http://www.buvr.vn.ua/article/vodni_resursi.
2. Денисик Г.І. Лісові антропогенні ландшафти. Середнє Побужжя. Вінниця: Гіпаніс, 2002. С. 171–175.
3. Денисик Г.І. Південний Буг. Український географічний журнал. 1998. № 1. С. 55–56.
4. Денисик Г.І. Поверхневі води: річки та болота. Вінниця: Гіпаніс, 2002. С. 67–81.
5. Emerald Network in Ukraine (Важлива інформація про впровадження в Україні європейської мережі Emerald (Смарагдової мережі). URL: <http://emerald.net.ua>

УДК 502.211(477.44-751.3)

Щерблюк А.Л., керівник спеціальності
 101 “Екологія”
 КЗВО “Вінницька академія безперервної освіти”

СМАРАГДОВА МЕРЕЖА - ПРІОРИТЕТ РОЗВИТКУ ЗАПОВІДНОЇ СПРАВИ

Стаття присвячена перспективі формування Смарагдової мережі в сучасних умовах території України. Розглянуті основні проблеми та перспективи її запровадження, враховуючи сучасні принципи і підходи.

Ключові слова: Смарагдова мережа, заповідна справа, охорона природи.

Постановка проблеми. Важливим аспектом розвитку заповідної справи є реалізація Смарагдової мережі – мережі територій, що мають особливе природоохоронне значення. Смарагдова мережа Європи (*Emerald Network*) – це інструмент для сприяння охороні природи в загальноєвропейському контексті для країн, які не є членами ЄС. Вона була ініційована і координується Бернською конвенцією (1979), а Директива про оселища (1992) поширюється тільки

на країни ЄС. Країни Європи домовилися працювати разом над створенням мережі оселищ, що підлягають охороні. Цю домовленість вони закріпили в законодавчому акті – Директиві 92/43/ЄС від 21.05.1992 р. “Про збереження природних оселищ та видів природної флори і фауни”, метою якої є формування мережі природоохоронних територій NATURA 2000 на території ЄС. Методологія охорони оселищ (*habitats*) чи біотопів (*biotops*) – основа екологічної політики ЄС в напрямі збереження біоландшафтного різноманіття [2-3, 12-15].

Мета дослідження – з’ясувати критерії виділення територій, що мають особливе природоохоронне значення.

Об’єкти дослідження – території Смарагдової мережі, їх ступінь природності, екологічнобезпечна організація території.

Матеріали і методи дослідження. Об’єктом дослідження стали території Смарагдової мережі, які виділені на основі матеріалів облікових документів та звітів про наукові обґрунтування, літературні й картографічні джерела та власні натурні дослідження. Використано каталог і реєстр ПЗФ, земельного, водного і лісового фонду, визначники рослин і тварин, Червону книгу України (рослинний і тваринний світ), Зелену книгу України [1-11].

В процесі досліджень використані *методи* - польові, описові, порівняльні, аналітичні, статистичні, балансові, експедиційні, картографічні, біоіндикаційні, ландшафтно-екологічні, біотичного моніторингу.

Результати дослідження. В основі природоохоронних програм ЄС, що впливають з концепції збереження біоландшафтного різноманіття, наприклад NATURA 2000 і Emerald, є принцип виділення оселищ – природних середовищ з характерними абіотичними і біотичними чинниками, де рідкісний вид мешкає на будь якій стадії свого життєвого циклу. Пріоритетом природних типів оселищ, які знаходяться під загрозою зникнення і поширені на певних територіях, є збереження важливих для виживання певного природного ландшафтного комплексу видів рослинного і тваринного світу. У країнах ЄС активно використовується біотопічний підхід як у наукових розробках, так і у соціологічній практиці, адже зберігаючи певні біотопи (оселища), зберігається весь комплекс природних ландшафтних умов, флори і фауни, з рідкісними видами включно. Оселищна концепція сформульована і реалізується у ряді нормативних документів, обов’язкових до виконання у країнах ЄС: Конвенції про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція) [2, 12], Оселищній Директиві ЄС 92/43/ЄЕС, програмі NATURA 2000 [15], програмі Смарагдової мережі континенту [13] і Смарагдової мережі України, до складу якої входить національний природний парк “Кармелюкове Поділля” [7].

Смарагдова мережа й Директива про оселища мають однакові цілі – обидва міжнародні документи спрямовані на збереження природної фауни, флори й оселищ. Об’єкти в межах Смарагдової мережі разом з територіями Директив про оселища і охорону птахів становлять ядро Загальноєвропейської екологічної мережі (Pan European Ecological Network (PEEN)), яка теж підтримується Бернською конвенцією. Держави-члени ЄС виконують вимоги Бернської конвенції за допомогою мережі NATURA 2000 (території особливої охорони NATURA 2000 відповідають особливо важливим природоохоронним територіям у Смарагдової мережі).

Країни ЄС мають проводити підготовчу роботу, щоб виконати вимоги ЄС, створивши об’єкти Смарагдової мережі. Переважно Смарагдова мережа має те саме підґрунтя й мету формування, що й NATURA 2000, але діє за межами ЄС, розвиваючи спільний європейський підхід для охорони природних оселищ (табл. 1) [3].

Таблиця 1

Порівняння ознак Смарагдової мережі і мережі NATURA-2000

Смарагдова мережа	Мережа NATURA-2000
Мережа природоохоронних територій	Мережа природоохоронних територій
Рекомендація №16, 1989 р., Резолюція №3 1996 р. про мережу особливо важливих природоохоронних територій Бернської конвенції (Рада Європи, 1979) – необов’язкова	Директива ЄС про охорону птахів, 1979: спеціальні природоохоронні території Директива ЄС про оселища, 1992: спільна мережа територій особливої охорони (оселища й види) – обов’язкова, юридично зобов’язуюча
Оголошені особливо важливі природоохоронні території, узгоджені з мережею Natura 2000 в країнах ЄС	Оголошена мережа, що поєднує спеціальні природоохоронних території та територій особливої охорони
Європейські країни (47) + Африка (4)	25 держав-членів ЄС
Території під захистом: Оселища видів природної флори і фауни (перелічені у Додатку I) Природні типи оселищ, що знаходяться під загрозою зникнення Важливі території для мігруючих видів	Території під захистом: Оселища видів природної флори і фауни (перелічені у Додатку II) Природні типи оселищ, що знаходяться під загрозою зникнення Важливі території для мігруючих видів
Заохочує створення екокоридорів	Створення екокоридорів згадується у статті № 4, але не є обов’язковим

NATURA 2000 – мережа природоохоронних територій, які створені відповідно до Пташиної Директиви – спеціальних природоохоронних територій (Special Protection Areas) і Оселищної Директиви – об’єктів природи загальноєвропейського значення (Sites of Community Importance). Основне завдання цієї мережі – забезпечення довготривалого збереження найбільш цінних і вразливих оселищ в Європі. Створення такої мережі природоохоронних територій за-

безпечує виконання зобов'язань країн ЄС, взятих у рамках Конвенції про охорону біорізноманіття. Наразі мережа NATURA 2000 не є системою природоохоронних територій, де забороняється будь яка діяльність людини. Безперечно, вона включатиме об'єкти і території природно-заповідного фонду, але велика частина землі, як і раніше перебуватиме у приватній чи іншій формі власності, і акцент буде зроблений на забезпечення поступового екологічно безпечного, економічно-вигідного і соціально-спрямованого управління цими територіями [15].

Відбір об'єктів NATURA 2000 відбувається виключно на наукових критеріях – розмір і щільність популяцій цільових видів, їх статево-вікова структура, динаміка, екологічна якість і площа оселищ тощо. Наразі не існує будь якої загальної заборони нових видів діяльності чи розбудови на території об'єктів NATURA 2000. Ці заборони визначаються індивідуально, а Директивами ЄС визначена чітка процедура оцінки й прийняття рішень щодо пропозицій з розвитку, які можуть вплинути на природний стан об'єкту.

Пташина і Оселищна Директиви не визначають скільки земної поверхні й акваторії повинно бути включено до мережі природоохоронних територій NATURA 2000. Це залежить від біорізноманіття (БР) кожного регіону. Якщо, наприклад, територія країни-члена ЄС відрізняється особливо багатим БР, то очікується, що площа мережі природоохоронних територій NATURA 2000 для цієї країни буде пропорційною (щороку ЄС вкладає 5,8 млрд. євро для забезпечення функціонування мережі NATURA 2000 і попередження втрат БР) [3].

Смарагдова мережа була започаткована у червні 1999 р. і створена на території сторін Бернської конвенції і держав-спостерігачів. В країнах-членах ЄС до складу Смарагдової мережі входять території, що формують мережу NATURA 2000. Для країн, які не належать до ЄС, території спеціального збереження та середовища існування рідкісних і зникаючих видів визначені Резолюцією Постійного комітету Бернської конвенції № 4 від 1996 р. (“Перелік зникаючих видів природних середовищ існування, які потребують спеціальних заходів збереження”). Ці природоохоронні об'єкти формують Смарагдову мережу Європи (Emerald Network), яка є аналогом програми “Natura-2000” (Закон про приєднання до Бернської конвенції Верховна Рада України прийняла 29.10.1996 р.). Об'єкти в межах Смарагдової мережі разом з територіями NATURA 2000 становлять ядро Загальноєвропейської екологічної мережі (EECONET), яка також підтримується Бернською конвенцією. Держави-члени ЄС виконують вимоги Бернської конвенції за допомогою мережі NATURA 2000, а території особливої охорони NATURA 2000 відповідають територіям особливої природоохоронного значення Смарагдової мережі. Наразі ЄС сприяє розвитку механізмів й визначенню територій особливої природоохоронного значення Смарагдової мережі Європи як аналога мережі NATURA 2000 ЄС. В більшості Смарагдова мережа має те саме підґрунтя й мету формування, що й NATURA 2000, але діє за межами ЄС, розвиваючи спільний європейський підхід для охорони природних оселищ [8, 12-15].

Оселище (habitat) у контексті цієї концепції визначають як фізичне і біотичне середовище організму. З використанням поняття “оселище”, ландшафт, як об'єкт охорони, може бути визначений як велика територія, яка включає більш ніж один тип оселища, представлених у вигляді численних фрагментів, або, з урахуванням антропогенного впливу, сукупність різних але взаємодіючих форм земної поверхні, іноді поєднаних за ознакою господарського використання (наприклад, агроландшафт полів, пасовищ, ставків і живоплотів). Такий контекст визначення цих категорій є важливим, оскільки фундаментальна мета соціології (біології збереження – conservation biology) – збереження БР, може бути досягнута лише в результаті охорони, захисту і керування оселищами (з усією сукупністю індивідуальних ознак їхнього середовища) й ландшафтом. Оселищам і ландшафту властиві ознаки й цінності, які потребують збереження. Наявність певних типів оселищ – основа забезпечення життєздатності популяцій видів і угруповань. Фактично, ступінь специфічності типу оселища визначає чи належить воно до звичайних чи рідкісних. Популяції стають чутливішими до загрози зникнення в результаті змін умов середовища, характерних для певного типу оселища.

В екологічному сенсі оселище – це ділянка земної поверхні на якій представлено один, або декілька, типів біотопів (елементарних територіальних екосистем), яким характерна наявність відповідних складових (біотичних, абіотичних), що визначають їхню особливу роль у збереженні умов виживання й розвитку популяцій видів, котрі потребують охорони. У зв'язку з цим важливого значення набувають різні підходи до класифікації і оцінки природоохоронного статусу типів оселищ як базових критеріїв визначення просторової структури територіальних об'єктів охорони. Слід відзначити, що категорії “оселище” і “екосистема” в контексті концепції оселищної охорони не тотожні. У контексті оселищної охорони “оселище” (тип оселища) є конвенційно погодженою, “договірною” категорією, що служить для означення типів ділянок, які потребують охорони, за ознакою їх приналежності до певних типів екосистем (біотопів). Причому, у складі певного типу оселища може бути представлено кілька типів екосистем. У такому розумінні категорія “оселище” є значно ширшою від традиційного екосистемологічного тлумачення терміну “біотоп” і, в разі їх синонімізації, потребує контекстного уточнення. Крім того, до певних типів оселищ, що потребують охорони, можуть бути зараховані типи екосистем (біотопів), що не відповідають природним виділам земної поверхні, тобто не є біогеоценозами, а представлені певним типом середовища (іноді вторинного походження), яке сприяє формуванню та співіснуванню комплексу консортивно пов'язаних організмів (нори рийних тварин, гнізда птахів, урвисті береги річок, складені глинистими породами, пні тощо) [3].

Неможливо домогтися довготривалого збереження оселищ і видів, охороняючи лише окремі ізольовані шматочки природи, якою б великою не була їх цінність. Тому для країн ЄС дуже важливо співпрацювати в мережі NATURA 2000 з метою збереження всіх видів і оселищ, яким загрожує небезпека на всій природній території Європи, незалежно від національних, політичних і адміністративних кордонів. Багато видів, наприклад журавель європейський, мігрують по всій Європі. Якщо одна країна охороняє вид на своїй території, а інша – ні, шанси на виживання у такого виду будуть обмежені. З іншого боку, створюючи динамічну, живу й екологічно когерентну мережу територій по всьому ЄС – NATURA 2000 ми маємо реальний шанс для збереження найцінніших європейських оселищ і видів.

Наразі NATURA 2000 об'єднує 26106 територій, які покривають майже 20% площі 28 країн ЄС – це більше ніж загальна площа Франції (Постійний комітет Бернської конвенції вже надав 151 об'єкту України статус об'єктів-кандидатів Смарагдової мережі Європи, 8 об'єктів знаходяться на розгляді і 12 об'єктів готуються для подання на розгляд) [3].

Однак сучасні оселища багатьох видів тварин і рослин перебувають під постійним впливом як природних (геологічних, геоморфологічних, гідрокліматичних, ґрунтових особливостей, впливу температури, опадів, освітлення, інших видів тощо), так і антропогенних чинників (різні види будівництва, прокладання шляхів, видобуток корисних копалин, створення гідроспоруд, необґрунтована рекреація, витоптування, техногенне забруднення компонентів довкілля, вирубування лісів, випасання, сінокошення, випалювання ділянок – руйнування чи знищення оселищ видів). Проте, слід зазначити різних характер зумовлених ними змін. Якщо в разі дії природних чинників, вплив яких є поступовим, залишається можливість збереження природних видів і екосистем, то раптовий і швидкий вплив людини зумовлює катастрофічні руйнування оселищ, зміни умов існування видів, знищення окремих типових для певних територій екосистем і навіть повне вимирання деяких видів. При цьому оселища видів розпадаються на окремі фрагменти (“острови”), віддалені один від одного на кількাসот метрів чи кілька км, що в подальшому впливає на характер їх відтворення. У таких стресових для природи ситуаціях відбувається катастрофічне неконтрольоване руйнування оселищ, зникнення багатьох видів, що потребує невідкладних заходів щодо їх охорони та збереження.

З цією метою виділено території, що мають особливе природоохоронне значення – це ті території, які визначені державами ЄС відповідно одного чи декількох наступних критеріїв:

- а) вони істотно сприяють збереженню видів, що знаходяться під загрозою зникнення, ендемічних видів чи будь-яких інших видів, що внесені до Додатків I і II Бернської конвенції;
- б) вони підтримують значну чисельність видів на території з високим видовим різноманіттям чи підтримують ключові популяції 1-го чи більше видів;
- в) до їх складу входять важливі чи типові середовища існування (оселища), що знаходяться під загрозою зникнення;
- г) до їх складу входять особливі типи певних середовищ існування або різноманіття різних типів середовищ існування;
- д) вони є важливими для одного чи більше мігруючих видів;
- ж) вони істотно сприяють досягненню цілей конвенції іншими шляхами.

Державам рекомендовано вживати заходів щодо територій особливого природоохоронного значення:

- а) розробляти і впроваджувати менеджмент-плани, що визначатимуть як коротко-, так і довготермінові цілі;
- б) регулярно переглядати терміни менеджмент-планів з урахуванням зміни умов чи удосконалення наукових знань;
- в) чітко визначати межі заповідних об'єктів на картах (схемах, планах) і в натурі;
- г) доводити до відома відповідних органів і землевласників інформацію про площу цих територій та їх характеристики;
- д) проводити моніторинг цих територій, ключових чинників і загроз.

Наразі світова спільнота переходить до глобальної системи охорони біоландшафтного різноманіття (БЛР), що ґрунтується на системі збереження природних чи близьких до них екосистем і ландшафтних комплексів (ЛК), створенні мережі екологічних коридорів (ЕК) між ними і відновленні порушених господарською діяльністю людини територій.

Висновки. Сьогодні екологи пропонують створити Пан-європейську екомережу (ПЄЕМ) на засадах класифікації оселищ, система яких у часі і просторі створить фізичну мережу природних і напівприродних територій європейського значення.

Реалізація цього підходу має важливе еколого-природоохоронне значення, адже поєднання природних оселищ забезпечить ефективне проведення моніторингових досліджень, комплексне впровадження заходів щодо відновлення зруйнованих екосистем, підвищення природно-ресурсного потенціалу країн Європи і України.

Список використаних джерел

1. Зелена книга України / під загальною редакцією члена-кореспондента НАН України Я.П. Дідуха. К.: Альтер-прес, 2009. 448 с.
2. Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (Берн, 1979). К., 1998. 76 с.
3. Мудрак О.В., Мудрак Г.В. Заповідна справа: навч. посіб. для студентів галузі знань 10 “Природничі науки”. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 640 с.
4. Мудрак О.В. Збалансований розвиток екомережі Поділля: стан, проблеми, перспективи. Монографія. Вінниця: “СПД Главацька Р.В.” 2012. 914 с.
5. Мудрак О.В. Особливості збереження біорізноманіття Поділля: теорія і практика / О.В. Мудрак, Г.В. Мудрак [Монографія]. Вінниця: ТОВ “Нілан – ЛТД”, 2013. 320 с.
6. Мудрак О.В., Матвійчук О.А., Мудрак Г.В., Матвеев М.Д., Дребет М.В., Осадчук І.С., Ганчук М.М. Раритети тваринного світу Поділля: стан, загрози, збереження [Монографія]. За заг. ред. О.В. Мудрака. – вид. 2-е, випр. і доп. Вінниця: ТОВ “Нілан-ЛТД” 2018. 594 с.
7. Національний каталог біотопів України / за ред. А.А. Куземко, Я.П. Дідуха, В.А. Онищенко, Я. Шеффера. Київ: ФОП Клименко Ю.Я., 2018. 442 с.
8. Природоохоронне законодавство України. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua> – Назва з екрану.

9. Проць Б.Г., Кагало О.О., Скрильніков Д.В. Плани конвергенції директив ЄС щодо охорони природи в Україні. Львів: Ліга Пресс, 2017. 150 с.
10. Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я.П. Дідуха. К.: Глобалконсалтинг, 2009. 900 с.
11. Червона книга України. Тваринний світ / за ред.: І.А. Акімова. К.: Глобалконсалтинг, 2009. 600 с.
12. Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats (Bern Convention)
URL: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/104.html>
13. Emerald Network of Areas of Special Conservation Interest.
URL: <https://www.coe.int/en/web/berconvention/emerald-network>
14. http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/nature/Bern/default_en.asp - сайт Ради Європи, присвячений Бернській конвенції – Назва з екрану
15. Managing NATURA-2000 Sites. (2000). The provisions of Article 6 of the 'Habitats' Directive 92/43/CEE. Luxembourg: Office for official publications of the European Communities

УДК 591,5:639,1/ 598,26. 913 (4)

Наконечна Ю. О., аспірант, Одеський державний екологічний університет
Наконечний І. В., д.б.н., професор,
Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова;
Серебряков В.В., д.б.н., професор,
КЗВО "Вінницька академія безперервної освіти"

БАГАТОРІЧНА ТА СЕЗОННА ДИНАМІКА ЧИСЕЛЬНОСТІ ГОРЛИЦІ ЗВИЧАЙНОЇ *STREPTOPELIA TURTUR* У МОЗАЇЧНОМУ АГРОЛАНДШАФТІ ПІВНІЧНО-ЗАХІДНОГО ПРИЧОРНОМОР'Я

*Результати аналітичних узагальнень багаторічних і сезонних обліків горлиці звичайної *Streptopelia turtur* показують щорічні, іноді значні коливання мігруючих потоків виду. Проте чисельності місцевої субпопуляції Північно-Західного Причорномор'я впродовж останніх 40 років відносно стабільна. Водночас, підтверджено факт спаду транзитних обсягів горлиці, мігруючих із більш північних ділянок гніздового ареалу. Частка останніх по відношенню до місцевих птахів зменшилась із 3:1 у кінці ХХ ст. до нинішніх 1:1.*

Ключові слова: горлиця звичайна *Streptopelia turtur*, міграції перелітної горлиці через Північно-Західне Причорномор'я, сучасна динаміка чисельності горлиці звичайної.

Постановка проблеми. Горлиця звичайна *Streptopelia turtur* на Півдні України є аборигенним видом, здавна слугуючи тут традиційним об'єктом полювання. Гніздовий ареал виду розташований у межах помірної зони Голарктики, охоплюючи практично всю Західну Євразію - від Португалії до Алтаю. Зимувальний ареал зосереджений цілісною смугою в зоні субекваторіальних саван і напівпустель Африки південніше Сахари - від берегів Атлантичного океану до берегів Червоного моря [1,2]. Загальна чисельність виду значна і впродовж другої половини ХХ ст. чітко утримувалась на межі вище 5 млн. особин [3,4], але вже на початку ХХІ ст. набула негативної динаміки, яка прогресує донині [5,6]. При цьому, чисельність місцевої та пролітної горлиці в агроландшафті Півдня України, проявляючи певні коливання, до останніх років не мала явних ознак спаду [7]. Проте за відсутності детальних досліджень, об'єктивні оцінки сучасної чисельності виду досить відносні. Відповідно, метою даної роботи слугувало встановлення багаторічної та сезонної динаміки чисельності горлиці *St. turtur* у мозаїчному агроландшафті Північно-Західного Причорномор'я.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням аутоекології горлиці звичайної загалом та зокрема її міграційними аспектами в Україні займалось декілька дослідників-орнітологів і певну увагу їй надавали також фахівці-мисливознавці. З найважливіших робіт слід відмітити публікації Корзюкова О.І. (1984), Л.С. Степаняна (1990, 2003), Т.Б. Ардамацької (1998), В.П. Стойловського (1992, 2005), А.М., Полуди та І.В. Давиденка (2018), Наконечного І.В. (2004, 2020). Проте системних, всебічно спеціалізованих досліджень горлиці звичайної в Україні не проводили, тож вітчизняні праці стосовно її регіональних параметрів чисельності відсутні, хоча більшість загальних питань екології, міграцій у межах України і прикладного значення виду опрацьовані цілком достатньо.

Матеріал та методи. Матеріалом для даної роботи стали результати власних досліджень, виконаних у Північно-Західному Причорномор'ї в 1981-2020 рр. Перші загально-регіональні обліки проведені лише в 2015-2020 рр. і реалізовані завдяки залученню місцевих мисливців у якості спостерігачів-респондентів. Останні забезпечили щоденний облік осіннього прольоту горлиці звичайної на території від смт. Нововоронцовка Херсонської області на сході до міста Кодима на заході та до Білгород-Дністровська на півдні.

Отримані результати піддавали різносторонній статистичній обробці та аналітичним узагальненням на основі загальноприйнятих методів із використанням пакету програм MS Excel 2019 та Past (Statistics) [8]. Для картографування узагальнених даних використовували кроссплатформену геоінформаційну систему QGIS ver.2.19.2. [9].

Результати досліджень. Попередні оцінки мігруючих через Північно-Західне Причорномор'я літньо-осінніх потоків горлиці звичайної в період 1996-2004 рр. оцінювались у межах 1,5-1,7 млн [10,11]. У період 2012-2018 рр. чисельність мігруючих птахів дещо зменшилась і оцінена в 1,1-1,3 млн. особин, а в серпні-вересні 2019 року - в 0,9 млн. особин [12].

Найменший обсяг мігруючої через регіон горлиці мав місце в 2020 році - 0,4 млн. особин, із яких 0,35 млн. пройшли Транс-Чорноморським міграційним коридором, через Херсонську область і Крим. Яка частина з них нале-